

پیام تصویری آیت الله جوادی آملی؛ آن علمی که موضوعش فعل خداست، حتماً دینی است

همایش ملی «اخلاق علم و اخلاق حرفه ای در مکتب علامه طباطبایی(ره)» با پخش پیام تصویری آیت الله العظمی جوادی آملی به این همایش آغاز به کار کرد.

همایش ملی «اخلاق علم و اخلاق حرفه ای در مکتب علامه طباطبایی(ره)» با پخش پیام تصویری آیت الله العظمی جوادی آملی به این همایش آغاز به کار کرد.

آیت الله جوادی آملی در بخشی از پیام خود به این همایش در خصوص مجاهدتهای علمی علامه طباطبایی اظهار داشت: مرحوم علامه طباطبایی(رضوان الله تعالی علیه) در صدر و ذیل تفسیر گران سنگ المیزان سعی کردند، افعال الهی را خوب تبیین کنند، چه اینکه سعی کردند، اُسمای الهی را تبیین کنند.

وی در این پیام در تبیین علم دینی، اظهار داشت: ممکن است چیزی تعلیمش واجب است، تعلمش در شرع واجب باشد؛ ولی خود آن دینی نباشد، آزاد باشد؛ نظیر تعلیم برخی از زبانها، تعلم برخی از فرهنگها که انسان بر اساس روابط بین الملل به آنها نیازمند است، باید آنها را بداند، این زبانها و فرهنگها تعلیم و تعلمش لازم است؛ ولی هیچ کدام دینی نیستند، گرچه خلاف دین هم نیستند. آن علمی که موضوعش فعل انسان است، آن میتواند دینی باشد، میتواند غیر دینی باشد؛ مثل هنر نویسندگی، خوانندگی، گویندگی، نقاشی، مجسمه سازی، اگر مطابق با رهنمود دین باشد، میشود دینی، مطابق آن نباشد، غیر دینی است.

بنابراین بین تعلیم و تعلم که واجب است با خود علم که دینی باشد یا نه، فرق است، پس علمی که موضوعش فعل انسان است، حکمش روشن شد. تعلیم و تعلم برخی از امور؛ مثل زبان و امثال زبان حکمش روشن شد که هیچ کدام از اینها ذاتاً دینی نیستند؛ اما آن علمی که درباره خدا، اُسمای خدا، اوصاف خدا، افعال خدا، آثار خدا بحث میکند، چنین علمی دینی است. پس ما یک علم دینی داریم، یک تعلم و تعلیم دینی داریم و یک فعل انسان که ممکن است دینی باشد، ممکن است غیر دینی؛ اما آن علمی که موضوعش فعل خداست، آن حتماً دینی است.

متن کامل پیام وی به شرح زیر است:

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

«الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّی اللّٰهُ عَلٰی جَمِیعِ الْأَنْبِیَاءِ وَ الْمُرْسَلِینَ وَ الْأَئِمَّةِ الْهُدَاةِ الْمَهْدِیِّینَ وَ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِینَ بِهِمْ تَوَلَّی وَ مِنْ أَعْدَائِهِمْ تَبَرَّأَ إِلَى اللّٰهِ».

مقدم شما اساتید، محققان، فرهیختگان و دانشمندان گرانقدر را اُرج می نهیم و از برگزارکنندگان این همایش وزین علمی، حق شناسی می کنیم و از همه کسانی که با ایراد مقال یا ارائه مقال بر وزن علمی این نشست افزودند، سپاسگزاریم و ایام اربعین سالار شهیدان(صلوات الله و سلامه علیه) را به پیشگاه ولی عصر تعزیت عرض می کنیم، از ذات اقدس الهی مسئلت می کنیم به برکت قرآن و عترت، نظام ما و فرهیختگان ما را حفظ کند و در اعلای کلمه دین بیش از پیش موفق بدارد!

ممکن است چیزی تعلیمش واجب است، تعلمش در شرع واجب باشد؛ ولی خود آن دینی نباشد، آزاد باشد؛ نظیر تعلیم برخی از زبانها، تعلم برخی از فرهنگها که انسان بر اساس روابط بین الملل به آنها نیازمند است، باید آنها را بداند، این زبانها و فرهنگها تعلیم و تعلمش لازم است؛ ولی هیچ کدام دینی نیستند، گرچه خلاف دین هم نیستند. آن علمی که موضوعش فعل انسان است، آن میتواند دینی باشد، میتواند غیر دینی باشد؛ مثل هنر نویسندگی، خوانندگی، گویندگی، نقاشی، مجسمه سازی، اگر مطابق با رهنمود دین باشد، میشود دینی، مطابق آن نباشد، غیر دینی است.

بنابراین بین تعلیم و تعلم که واجب است با خود علم که دینی باشد یا نه، فرق است، پس علمی که موضوعش فعل انسان است، حکمش روشن شد. تعلیم و تعلم برخی از امور؛ مثل زبان و امثال زبان حکمش روشن شد که هیچ کدام از اینها ذاتاً دینی نیستند؛ اما آن علمی که درباره خدا، اُسمای خدا، اوصاف خدا، افعال خدا، آثار خدا بحث میکند، چنین علمی دینی است.

پس ما یک علم دینی داریم، یک تعلم و تعلیم دینی داریم و یک فعل انسان که ممکن است دینی باشد، ممکن است غیر دینی؛ اما آن علمی که موضوعش فعل خداست، آن حتماً دینی است. مستحضر هستید که در تقسیم علوم و تمایز علوم، گفتند علمها تمایزشان با موضوعاتشان است، گرچه علم برای سلسله اغراض و اهداف سامان پذیرفت و یک سلسله اجزا و مسایل درونی دارد؛ اما آن نقطه محوری متمایز بین علوم، همان موضوعات است، زیرا اغراض و اهداف، اینها مترتب بر خود آن علم هستند، خود علم مجموعه موضوعات و مسایل است.

مسئله به سه عنصر معهود تقسیم میشود: موضوع دارد و محمول دارد و نسبت، بنا بر اینکه نسبت، یک عنصر سوم باشد. مستحضر هستید همان طوری که اهداف و اغراض فرع بر خود مسایل و مترتب بر مسایل هستند، محمول قضیه و عرض اینها هم مؤخر از موضوع هستند، همتای موضوع نیستند، بعد از موضوع هستند و لازم موضوع هستند. پس محمولات و مقصوداتی که مترتب بر موضوع علم است، آن هم نمیتواند حرف اساسی را بزنند، چه اینکه نسبت بین موضوع و محمول هم از آن جهت که معنای حرفی است، نمیتواند عنصر محوری داشته باشد.

پس اساس علوم تجربی موضوع آنهاست و موضوع علوم تجربی فعل خداست، هر علمی که در دانشگاه‌ها تدریس می‌شود و علم تجربی است، این مخلوق خداست؛ یا مربوط به زمین است و موجودات زمینی، یا مربوط به فضا است و موجودات فضایی یا مربوط به قلندر است، موضوعات مربوط به آسمان و نظام سپهری. نظام سپهری زمین و همچنین آنچه که در زمین است، همه فعل خداست، شناخت فعل خدا، نمی‌تواند غیر دینی باشد، حتماً دینی است.

بنابراین اگر خواستیم تحلیل کنیم، ببینیم که تمایز علوم به چیست؟ تمایز علوم به أغراض و اهداف نیست، چون أغراض و اهداف فرع بر مسایل هستند. مسئله هم سه عنصر دارد: موضوع دارد و محمول دارد و نسبت و ربط؛ ربط تابع طرفین است، پس آن نمی‌تواند حرف اصیل را داشته باشد. محمول قضیه هم عَرَض موضوع قضیه است، آن هم نمی‌تواند یک حقیقت جدایی داشته باشد، چون آن تکیه‌گاهش به موضوع است، اساس این تمایز علوم به موضوعات است که این وقتی صریح و رابط را خوب بررسی کنیم، می‌بینیم که عنصر اصلی این مسایل موضوع است و اگر موضوع این علوم فعل خدا بود؛ مثل زمین و موجودات زمینی؛ مثل آسمان و موجودات آسمانی؛ مثل فضا و موجودات فضایی و سایر آنها این جز علم دینی، علم دیگری نخواهد بود، چون بحث درباره فعل خداست و فعل خدا غیر دینی نخواهد بود.

مرحوم علامه طباطبایی(رضوان الله تعالی علیه) در صدر و ذیل تفسیر گران‌سنگ المیزان سعی کردند، افعال الهی را خوب تبیین کنند، چه اینکه سعی کردند، اُسمای الهی را تبیین کنند؛ اما آن‌جا که موضوع علم، فعل انسان است، حکم دیگری دارد. بنابراین هنر حکم دیگری دارد، بررسی موضوعی که فعل خداست، حکم دیگری دارد.

خلاصه بحث این است که تمایز علوم به تمایز اغراض نخواهد بود، زیرا أغراض فرع بر خود مسایل هستند. مسایل را تحلیل می‌کنیم، سه عنصر دارند که دو تای آن تقریباً اصیل هستند، یکی از آن فرع؛ موضوع دارد و محمول دارد و نسبت؛ نسبت تابع طرفین است، محمول قضیه از أغراض و اوصاف موضوع قضیه است؛ تابع موضوع قضیه است. در اصل حدوث و همچنین در بقا، تابع موضوع قضیه است. حرف اصلی را در قضایای علمی، موضوع قضیه می‌زند. رهبری محمول به عهده موضوع است، تثبیت محمول به عهده موضوع است، حفظ و حدود و صغور محمول، به عهده موضوع است. بنابراین نه أغراض باعث تمایز علوم هستند، نه محمولات باعث تمایز علوم هستند، نه سنخی از مسایل علوم باعث تمایز علوم است نه نسبت‌ها، بلکه تنها محور اصلی تمایز علوم موضوعات است و موضوعات علمی که دانشگاه عزیز ما سرگرم آنهاست؛ یعنی علوم تجربی فعل خداست، بررسی فعل خدا نمی‌تواند دینی نباشد، این علم دینی است، گذشته از اینکه تعلیمش دینی است، تعلّمش دینی است، خود این علم دینی است.

امیدواریم ذات اقدس الهی به همه محققان و پژوهشگران که در راستای تحقیقات علامه طباطبایی(رضوان الله تعالی علیه) تلاش و کوشش کرده و می‌کنند، سعادت دنیا و آخرت مرحمت بکند، نظام ما و رهبر ما و مراجع ما و دولت و ملت و مملکت ما و حوزه و دانشگاه ما را در سایه لطف امام زمان(أَرْوَاحَتَا فِدَاه)، همچنان معزّز و محترم نگه بدارد!

«عَقَرَ اللَّهُ لَنَا وَ لَكُمْ وَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ»

همایش ملی «اخلاق علم و اخلاق حرفه ای در مکتب علامه طباطبایی(ره)» به همت مرکز مطالعات و پژوهش‌های علم و دین دانشگاه صنعتی سهند و با همکاری ۴۲ دانشگاه و مراکز حوزوی کشور، ۱۹ و ۲۰ آبان ۱۳۹۵ با حضور شخصیت‌های علمی و دانشگاهی در دانشگاه‌های کشور در تالار مصلاّی امام خمینی (ره) تبریز و دانشگاه سهند تبریز برگزار می‌شود.